

Claes Sundelin – en presentation

Detta nummer av Socialmedicinsk tidskrift som är ett temanummer om barnhälsovård och socialpediatrik är samtidigt ett hyllningsnummer till Claes Sundelin, barnhälsovårdsöverläkare och professor i socialpediatrik i Uppsala. Flertalet artiklar bygger nämligen på anföranden vid ett symposium som anordnades för honom i Uppsala den 14 december 2004 i samband med hans pensionering från tjänsten som barnhälsovårdsöverläkare. Symposiet hade rubriken ”Från risk till frisk. Barnhälsovetenskap i ett trettioårsperspektiv.” Det hade planerats av hans medarbetare vid Barnhälsovårdens länsenhet helt utan Claes vetskap och drabbade honom därför som en total överraskning.

Vid symposiet beskrev kolleger och medarbetare utifrån olika utgångspunkter en rad verksamheter och forskningsprojekt som Claes varit engagerad i under sin långa gärning inom barnhälsovården och socialpediatriken och betydelsen av dessa insatser. Det är dessa anföranden som ligger till grund för de fem första artiklarna i temat. Dessutom har Claes själv bidragit med en mycket personligt färgad artikel om personer och möten som varit av särskild betydelse för honom.

Claes Sundelin föddes 1939 i Hudiksvall där han också tog studenten. Han läste därefter medicin i Uppsala och utbildade sig till barnläkare med tjänstgöring bland annat i Borås. Han disputerade 1975 i Uppsala och blev året därefter docent i socialpediatrik. 1998 utnämndes han till adjungerad professor i socialpediatrik vid Uppsala universitet. Redan 1974 tillträdde han tjänsten som barnhälsovårdsöverläkare vid Uppsala län landsting, en tjänst som han alltså vid tiden för sin pensionering hade innehaft i 30 år.

Som framgår av Lennart Köhlers artikel har Claes Sundelin under en mycket lång tid haft en central och inflytelserik ställning inom svensk barnhälsovetenskap. En beskrivning av Claes hittillsvarande verksamhet formar sig därför till en bred beskrivning också av barnhälsovårdens utveckling och den socialpediatriska forskningens framväxt i vårt land, en beskrivning som därigenom får en vidare syftning än att bara vara personliga uttryck för vänskaplig hyllning. Det motiverar att detta fått bli ett temanummer i Socialmedicinsk tidskrift där Claes Sundelin för övrigt själv flera gånger varit temaredaktör.

Huvudspåret i Claes Sundelins forskning har varit barns hälsa och välbefinnande i ett brett socialt sammanhang. Forskningen har utgått från barns sociala situation och problem och har i stor utsträckning också lett fram till resultat som fått praktisk tillämpning och kommit barn och barnfamiljer tillgodo. På ett systematiskt sätt analyserar han bakgrunds- och riskfaktorer för ohälsa hos barn men han granskar också kritiskt samhällets åtgärder för att förhindra och förebygga sjukdom och ohälsa hos barn.

Flera av Claes Sundelins arbeten kan beskrivas som hälso- och sjukvårdsforskning vilket framhålls i Björn Smedbys artikel. I många studier har barnhälsovården – dess innehåll, organisation och arbetssätt – stått i centrum för

intresset. Han har gjort banbrytande studier av den s.k. fyraåringskontrollen som lett till förändringar i barnhälsovårdens utformning och arbetssätt. Dessa studier följdes av longitudinella studier som tydliggjorde riskfaktorer för allvarlig psykosocial problematik i tonåren men som också pekade på olika samhällsinsatsers bristande effektivitet när det gäller att hjälpa barn och ungdomar som identifierats som riskgrupper för psykosociala problem.

Han har också behandlat en rad specifika problem som barnhälsovården konfronteras med. Ett viktigt exempel är frågor kring barnmisshandel som belysts i ett stort tvärvetenskapligt projekt. Andra sådana studier gäller metoder för att förebygga barnolycksfall, utländska adopterade barns hälsa, behandlingen av svåra ätstörningar hos små barn samt barn med tal- och språkavvikelser. Han har också uppmärksammat den svåra situationen för barn med psykiskt sjuka föräldrar.

Claes Sundelins förhållningssätt karakteriseras av att han i all sin verksamhet sökt sprida kunskap och skapa debatt. Hans pedagogiska insatser gäller inte bara utbildning av läkare på olika nivåer utan också en lång rad andra grupper som sjuksköterskor, logopeder, förskollärare och socialarbetare. Han har engagerat sig för föräldrautbildning i olika former och medverkat i en rad populärvetenskapliga radioprogram, bland annat med kloka svar i barnmedicinska och barnpsykiatriska frågor i radioprogrammet "Ronden".

Det är inte att förvånas över att Claes Sundelin också tagits i anspråk för en lång rad samhällliga uppdrag. Han har medverkat i ett flertal statliga utredningar, senast som ordförande i barnpsykiatriutredningen som lämnade sitt slutbetänkande om stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem år 1998. Han medverkade också som expert i kommittén mot barnmisshandel som lämnade sitt huvudbetänkande år 2001. I dessa uppgifter har han demonstrerat sin stora förmåga att få människor med skilda utgångspunkter och synsätt att samverka för gemensamma mål. Som framgår av Måns Roséns artikel ledde barnpsykiatrikommitténs förslag till att vi sannolikt snart kommer att få återkommande mätningar av barns och ungdomars psykiska hälsa. Betydelsen av Claes Sundelins samhällliga och politiska insatser understryks också i Mats O Karlssons artikel.

Claes Sundelin har på ett ovanligt sätt lyckats förena en gärning som praktiskt verksam barnläkare och framgångsrik socialpediatrisk forskare med viktiga samhällliga insatser. Han förenar på ett sällsynt sätt en vetenskaplig hållning med ett starkt samhällsengagemang. För detta fick han 2003 Stiftelsen Allmänna Barnhusets stora pris, ett pris som han delade med sin mångåriga medarbetare Dagmar Lagerberg som också medverkar i detta nummer med en översikt av fyra breda undersökningar som alla speglar en barnhälsovård i förändring.

Björn Smedby
temaredaktör